การฟื้นคุณค่าทุนทางวัฒนธรรมสู่การเพิ่มมูลค่าผ่านกระบวนการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

REVITALIZING CULTURAL CAPITAL THROUGH THE CREATIVE ECONOMY PROCESSBANG KLA SUBDISTRICT MUNICIPALITY, BANG KLA DISTRICT, CHACHOENGSAO PROVINCE

ณฐ สบายสุข[1)] และ กุลรัตน์ มิตรอุปถัมภ์[2)]

[1)-2)] อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

Natha Sabaisuk[1)] and Kunlarat Mit-upatham[2)]

[1)-2)] Lecturer in the Department of Communication Arts, Faculty of Management Science, Rajabhat Rajanagarindra University.

*Corresponding author e-mail: touch_life@outlook.co.th

Received: October 13, 2025
Revised: November 21, 2025
Accepted: January 13, 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาการฟื้นคุณค่าทุนทางวัฒนธรรมสู่การเพิ่มมูลค่าผ่านกระบวนการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างสรรค์การฟื้นฟูเทศกาลทางวัฒนธรรม สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพื้นที่เทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระหว่างคณะนักวิจัยพร้อมด้วยภาคีเครือข่ายความร่วมมือและภาคประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็น 7 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ทุนวัฒนธรรม ความสำคัญของพื้นที่ แนวทางการยกระดับ ทุนวัฒนธรรมและการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานไปสู่การจัดงานเทศกาลที่สำคัญของชุมชน เช่น งานเทศกาลสดุดีพระเจ้าตากสินมหาราช การร้อยเรียงเรื่องเล่าเมืองบางคล้าการฟื้นคุณค่าทุนทางวัฒนธรรม สู่การเพิ่มมูลค่าผ่านกระบวนการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เกิดจากความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและประชาชนในพื้นที่ ผ่านรูปแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่โดยใช้ฐานทุนทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สู่การเพิ่มมูลค่าผ่านกระบวนการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรูปแบบของเทศกาลทางวัฒนธรรมของชุมชน จากนั้นร่วมกันสังเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์เมืองบางคล้าเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่โดยเน้นเรื่องประวัติศาสตร์ที่เป็นรากเหง้า การฟื้นฟูสืบสานตำนานพระเจ้าตากสินมหาราช การฟื้นคุณค่าทุนทางวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ก่อให้เกิดผลลัพธ์สำคัญ ได้แก่ การอนุรักษ์และสืบสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นควบคู่กับการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ชุมชนสามารถพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นกิจกรรม สินค้า และบริการสร้างสรรค์ สร้างรายได้และความเข้มแข็งทางสังคม นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างสมดุลและยั่งยืน

คำสำคัญ: ทุนทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจสร้างสรรค์ การเพิ่มมูลค่าผ่านกระบวนการเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ABSTRACT

A study on revitalizing cultural capital and increasing its value through the creative economy process Bang Khla Subdistrict Municipality, Bang Khla District, Chachoengsao Province. This research were to revitalize cultural festivals and foster a creative economy in the Bang Khla Subdistrict Municipality, Bang Khla District, Chachoengsao Province. The study employed a participatory action research methodology involving researchers, partner networks, and local residents within the Bang Khla Subdistrict Municipality, Bang Khla District, Chachoengsao Province. The sample was divided into seven groups. Data was analyzed using content analysis. The research findings revealed the importance of cultural capital and the significance of the area, the approach to enhancing cultural capital and involving network partners in organizing important community festivals, such as the King Taksin the Great Commemoration Festival and the Bang Khla City Storytelling Festival, revitalizes cultural capital and adds value through creative economy processes. This initiative, implemented in Bang Khla Subdistrict Municipality, Bang Khla District, Chachoengsao Province, stems from collaboration among government agencies, the private sector, civil society, and local residents. Through a participatory community development process, the development of the area is driven by leveraging cultural and historical capital to add value through creative economy processes in the form of community cultural festivals. Historical issues of Bang Khla are then synthesized for area-specific development, focusing on its roots, the revival and continuation of the legend of King Taksin the Great, and the restoration of cultural capital through creative economy processes. Key outcomes include: preserving and continuing local identity while increasing economic value; enabling the community to develop cultural capital into creative activities, products, and services; generating income and strengthening social cohesion; and leading to balanced and sustainable economic and cultural development.

Keywords: Cultural capital, Creative economy, Value-added through the creative economy process

บทนำ

เทศกาลทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่สะท้อนเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นประเพณีท้องถิ่น งานศิลปะ หรือกิจกรรมเฉพาะเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งนอกจากมีคุณค่าทางวัฒนธรรมแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และส่งเสริมการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Florida, 2022; Throsby, 2023) ในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทหรือเมืองรอง เทศกาลวัฒนธรรมมักเป็นโอกาสสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างงาน และการสนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่น ทั้งนี้ UNESCO (2025) ระบุว่าเทศกาลศิลปะและวัฒนธรรมสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลและสร้างโอกาสให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ แต่หลายครั้งเทศกาลเหล่านี้ ยังไม่ได้รับการสนับสนุนและการจัดการอย่างเต็มศักยภาพการสร้างสรรค์และฟื้นฟูเทศกาลวัฒนธรรม จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน เนื่องจาก

การฟื้นฟูที่ถูกออกแบบอย่างเหมาะสมสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน สร้างเครือข่ายเชิงสร้างสรรค์ และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการในพื้นที่ (Scott, 2006, 1-17; Hesmondhalgh, 2013; Richards and Wilson, 2006) นอกจากนี้ การฟื้นฟูเทศกาลยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่และสร้างแบรนด์ท้องถิ่นที่สามารถแข่งขันได้ในตลาดการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทำให้ชุมชนมีรายได้และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรม (Bo, 2025, 284-289; British Council, 2025; Wikipedia, 2025) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์การฟื้นฟูเทศกาลทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพื้นที่จึงมีความสำคัญ ไม่เพียงแต่ในแง่ของการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ยังรวมถึงการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ให้มีความยั่งยืนและสร้างคุณค่าเพิ่มต่อชุมชนอย่างแท้จริง

ปัจจุบันหลายองค์กรและชุมชนเผชิญกับความเสื่อมถอยของค่านิยมร่วมและวัฒนธรรมที่เคยเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนงาน ส่งผลให้เกิดปัญหาความร่วมมือ ลดความผูกพันของบุคลากร และเกิดความขัดแย้งระหว่างรุ่นที่มีแนวคิดและวิธีการทำงานแตกต่างกัน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่รวดเร็วทำให้วัฒนธรรมเดิมไม่สอดคล้องกับความต้องการใหม่ขององค์กร ขณะเดียวกันยังพบอุปสรรคสำคัญ เช่น ขาดระบบสนับสนุนที่ชัดเจน ผู้นำไม่เป็นแบบอย่างการสื่อสารค่านิยมไม่ต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่ยังจำกัด ส่งผลให้การฟื้นฟูวัฒนธรรมยังไม่เกิดขึ้น อย่างเป็นรูปธรรม ปัจจัยเหล่านี้ทำให้การศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบและอุปสรรคในการฟื้นฟูวัฒนธรรมจึงเป็นประเด็นสำคัญที่จำเป็น เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมให้เข้มแข็งและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

การพัฒนาท้องถิ่นผ่านรูปแบบและกลไกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ การพลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน โดยมีมิติโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคมในหมุดหมายที่ 8 ไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ปลอดภัย เติบโตได้อย่างยั่งยืนโดยการกระจายความเจริญไปสู่ระดับพื้นที่ และสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ยังมีกลไกที่สำคัญระดับพื้นที่ โดยเชื่อมโยงการพัฒนาจากชุมชนสู่ประเทศ และจากประเทศสู่ชุมชนผ่านการเชื่อมโยงกับแผนในระดับพื้นที่และการขับเคลื่อนในระดับตำบล (ดนุชา พิชยนันท์, 2565)

กลไกการพัฒนาพื้นที่ผ่านรูปแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งความเป็นชุมชนผ่านการตั้งถิ่นฐานก่อเกิดวัฒนธรรมที่สร้างการดำรงวิถีชีวิต การหล่อหลอมรวมกัน จนเกิดสังคมที่เข้มแข็ง มีภูมิปัญญา ความเชื่อ ประเพณีปฏิบัติร่วมกันผ่านการสืบสานจนก่อรวมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า พื้นที่อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นพื้นที่หนึ่งที่ปรากฏร่องรอยของวัฒนธรรมดั้งเดิมตั้งแต่การเริ่มมีการตั้งถิ่นฐาน เป็นอำเภอหนึ่ง ของจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีแม่น้ำบางปะกงไหลผ่าน หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของคนในชุมชนและยังมีลำคลอง สาขาของต้นน้ำจากพื้นที่ป่าอ่างฤไนมาบรรจบกับแม่น้ำบางปะกงนั้น คือ ลำคลองท่าลาดเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยไร่นาของคนในชุมชน พื้นที่ในชุมชนเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศไทย โดยปี พ.ศ. 2309 คราวสงครามเสียกรุง พระเจ้ามังระ ส่งกองทัพมาคุมชุมชน และเส้นทางบริเวณปากน้ำโจ้โล้ ซึ่งเป็นเส้นทางสู่เมืองตะวันออกของพระเจ้าตากสินมหาราช และเป็นสมรภูมิที่พม่ากับทัพของพระเจ้าตากสินมหาราชต่อสู้กัน และหลังปี พ.ศ. 2369 รัชกาลที่ 3 ทรงยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ และรับสั่งให้กวาดต้อนครัวลาวพวกหนึ่งมาอยู่ที่ลุ่มน้ำบางปะกง เกิดบ้านเมืองใหม่ชื่อเมืองฉะเชิงเทรา แต่ปากชาวบ้านเรียกชื่อเดิมที่มีมาก่อนว่า เมืองแปดริ้ว (ปัจจุบันคือ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา)

(วิภา จิรภาไพศาล, 2565) จากข้อมูลความสมบูรณ์ของพื้นที่และร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่อำเภอบางคล้าจากอดีต ซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี สู่การพัฒนาชุมชนเมือง แต่ร่องรอยของทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ เป็นคุณค่าจากอดีตจากคำกล่าวของนายใช้เล้ง แซ่อึ่ง ที่กล่าวไว้ในหนังสือชุมชนคนบางคล้า อดีต ปัจจุบัน อนาคต “บางคล้าเป็นชุมชน ที่เป็นแกนกลาง” มีทุนวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ทรงคุณค่า (ประทีป เจริญพร, 2564)

ประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชุมชนอำเภอบางคล้าที่หล่อหลอมความเป็นชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง โดยสิ่งมีสิ่งที่เป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญและเป็นแหล่งศรัทธาของคนในชุมชนจนถึงปัจจุบัน นั้นคือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงเดินทัพไปยังจันทบุรี และพักทัพยังพื้นที่ลุ่มปากคลองท่าลาด และริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง ปัจจุบันคือพื้นที่การปกคลองของเทศบาลตำบลบางคล้า เป็นพื้นที่ที่สำคัญในการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวของกับความเชื่อและศรัทธาทางด้านพุทธศาสนา และวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทย และชาวจีนที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยประวัติศาสตร์ที่สำคัญนั้นคือเรื่องราวของการเดินทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จากพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่มที่ 2 ได้บันทึกไว้ว่าหลังสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้อิสรภาพจากพม่าได้สำเร็จ และปราบดาภิเษกขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชาที่ 4 (พระเจ้ากรุงธนบุรี) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระสถูปเจดีย์ขึ้นบริเวณปากน้ำโจโล้ เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะแต่พระสถูปองค์เดิมที่สร้างขึ้นได้ถูกกระแสน้ำไหลกัดเซาะพังทลายลงแม่น้ำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491จากเรื่องราวของการสร้างสถูปเจดีย์นั้น พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่มที่ 2 ยังได้กล่าวต่อไว้ว่า อำเภอบางคล้า เป็นสถานที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ชาติไทยตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาถูกพม่าล้อมเมืองไว้ก่อนที่จะเสียกรุงครั้งที่ 2 ชาวบ้านเชื่อว่าสถานที่แห่งนี้เกี่ยวเนื่องกับ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งดำรงตำแหน่ง พระยาวชิรปราการ ได้ตีฝ่าวงล้อมกองทัพพม่าออกจากกรุงศรีอยุธยาก่อนกรุงแตกในปี พ.ศ. 2310 เพื่อรวบรวมไพร่พลกอบกู้เอกราช ณ เมืองจันทบุรี จึงได้สร้างพระสถูปเจดีย์ไว้เป็นอนุสรณ์สถานแห่งชัยชนะของพระองค์ในบริเวณนี้ ซึ่งเป็น 1 ใน 3 แห่ง ของอำเภอบางคล้า ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานที่พระองค์ยาตราทัพผ่าน ส่วนอนุสรณ์สถานอีก 2 แห่ง คือ วิหารวัดแจ้ง และวิหารวัดโพธิ์ หลังจากที่พระยาวชิรปราการตีฝ่าวงล้อมกองทัพพม่าออกจากกรุงศรีอยุธยาทางตะวันออก ในวันจันทร์ ขึ้น 13 ค่ำ เดือนยี่ ได้เดินทัพเข้าในป่า และหยุดประทับที่หนองน้ำหุงอาหาร แม่ทัพพม่าได้ทราบข่าวว่ากองทัพซึ่งยกทัพตามกองทัพของพระยาวชิรปราการพ่ายแพ้หลายครั้ง จึงเกณฑ์ทัพเรือให้ยกหนุนมาเพิ่มเติม และให้กองทัพบกยกลงมาตั้ง ณ ปากน้ำใจโล้เมืองจะเชิงเทรา เพื่อรวมกำลังกับกองทัพเรือและในวันอังคาร ขึ้น 14 ค่ำ เดือนยี่ กองทัพพม่าได้ยกจากปากน้ำโจโล้ติดตามกองทัพของไทย พระยาวชิรปราการรู้ตัวว่ากองทัพพม่าที่ยกทัพตามมาจึงนำพลทหารร้อยหนึ่งให้ขูดสนามเพลาะเป็นกำบังคอยซุ่มยิงกองกำลังทหารพม่าที่ยกตามมา ล้มตายเป็นจำนวนมาก พม่าก็แตกพ่ายกระจัดกระจายกันออกไป (พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่มที่ 2, 2548) จากประวัติศาสตร์ของการกอบกู้เอกราชขององค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งจากการบอกเล่าของนายวิสุทธ์ ศรีสุนทร ซึ่งเป็นอดีตนายกเทศมนตรีบางคล้า ได้มีแนวคิด และร่วมกับชุมชนชาวบางคล้า ในการสร้างศาลพระเจ้าตากขึ้น ในปี พ.ศ. 2530 โดยให้เหตุผลการสร้างขึ้นว่าจะหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาประจำอำเภอบางคล้าจากความร่วมมือร่วมใจกันของชาวอำเภอบางคล้าจนก่อสร้างได้สำเร็จ โดยเป็นเรื่องเล่าของประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพระสถูปเจดีย์และศาลพระเจ้าตากเป็นสิ่งศักดิ์ประจำอำเภอบางคล้าเป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาของชาวบางคล้า (ประทีป เจริญพร, 2564)

เทศบาลตำบลบางคล้าเป็นพื้นที่ด้านทิศตะวันตกติดกับแนวแม่น้ำบางปะกง มีชุมชนรวมกัน จำนวน 10 ชุมชน มีพื้นที่การปกครอง 6.53 ตารางกิโลเมตร โดยการจัดตั้งเทศบาลขึ้นเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2580 ตามประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 54 ตอนที่ 76 ลงวันที่ 14 มีนาคม 2480 โดยมีขุนแพทย์ไพบูลย์เป็นนายกเทศมนตรีคนแรก มีคำขวัญของเทศบาลว่า “บางปะกงคู่ชีวิต พระสถูปเจดีย์คู่ถิ่น ศาลพระเจ้าตากสินคู่บ้าน อาหารคาวหวานคู่เมือง ลือเลื่องค้างคาว วัดโพธิ์” ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ติดกับแม่น้ำบางปะกง และลำคลองสาขาของแม่น้ำบางปะกง การก่อตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมแม่น้ำบางปะกงในพื้นที่เป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการค้าขาย การเดินทางสัญจรโดยอาศัยแม่น้ำบางปะกง ลำคลองสาขาต่าง ๆ โดยชุมชมมีฐานทุนวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานจากอดีต ก่อเกิดการตั้งถิ่นฐานการหล่อหลอมรวมกันจนเกิดความเข้มแข็ง โดยในพื้นที่เทศบาลตำบลบางคล้าจะประกอบด้วยความเชื่อศาสนา ประเพณีที่สำคัญ โดยมีพุทธสถานที่สำคัญ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดแจ้งบางคล้า และวัดโพธิ์บางคล้า และยังมีโบสถ์ศริสต์ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดพระแม่ประจักษ์ที่ลูร์ด และคริสตจักรบางคล้าแบ๊บติสต์ ยังมีเทศกาลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีพิธีบวงสรวงอนุสรณ์สถานพระสถูปเจดีย์พระเจ้าตากสินมหาราช และงานวัดสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2562) ดังนั้นคณะผู้วิจัยพร้อมด้วยภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ เทศบาลตำบลบางคล้า โรงเรียนเทศบาล 1 วัดแจ้ง โรงเรียนสุตะบำรุงพิทยาคาร โรงเรียนบางคล้าพิทยาคม สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ อำเภอบางคล้า วัฒนธรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา ท่องเที่ยวกีฬาจังหวัดฉะเชิงเทรา คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา พัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา สำนักงานศิลปะวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ภาคประชาสังคม ชมรมบางคล้าอยู่สุข ภาคเอกชน สภาวัฒนธรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา และประชาชนในพื้นที่ จึงร่วมดำเนินโครงการ โดยการกำหนดกรอบการวิจัยประกอบด้วย การสืบค้นทุนวัฒนธรรม การฟื้นเทศกาลวัฒนธรรม ร่วมภาคีความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่การฟื้นคุณค่าทุนทางวัฒนธรรมสู่การเพิ่มมูลค่าผ่านกระบวนการเศรษฐกิจสร้างสรรค์เทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างสรรค์การฟื้นฟูเทศกาลทางวัฒนธรรม (Cultural Festival) สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพื้นที่เทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 7 กลุ่ม กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพกำหนดโดยใช้การเลือกแบบมีวัตถุประสงค์ (Purposeful Sampling) มุ่งเลือกผู้ที่มีประสบการณ์ตรง ให้ข้อมูลลึก มีความหลากหลาย และยินดีให้ข้อมูล โดยเก็บข้อมูลจนข้อมูลอิ่มตัว (Data Saturation) จึงหยุด ไม่เน้นจำนวนมากแต่เน้น “คุณภาพและความลึกของข้อมูล” ได้แก่

1) กลุ่มเด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระหว่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 อยู่ในเขตเทศบาลตำบลบางคล้า จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสุตะพิทยาคาร โรงเรียนบางคล้าพิทยาคม โรงเรียนเทศบาล 1 วัดแจ้ง และสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอบางคล้า (สกร.) จำนวน 100 คน เพื่อพัฒนาให้กลายเป็นนักยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและนักวิจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน การพัฒนานักเรียนกลุ่มดังกล่าวเป็นนักยุววิจัยและนักวิจัยด้านวัฒนธรรมดำเนินการโดยสร้างความตระหนัก

ถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ชุมชน ควบคู่กับการให้ความรู้พื้นฐานด้านการวิจัยอย่างเหมาะสมตามช่วงวัย นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกหัวข้อ วางแผน และเก็บข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ภายใต้การดูแลของครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ

2) กลุ่มผู้นำชุมชน ที่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ผู้นำตามตำแหน่ง ได้แก่ ประธานชุมชน ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางจิตวิญญาณ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ดูแลโบราณสถาน ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม จำนวน 30 ราย เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพัฒนาการของเทศบาลตำบลบางคล้าจากอดีตถึงปัจจุบัน และฐานข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม

3) กลุ่มเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ เช่น นายกเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบล เจ้าหน้าที่หน่วยงานพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น และหน่วยงานองค์กรวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 ราย เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทุนวัฒนธรรมในการจัดงานเทศกาลและประเพณีที่สำคัญในชุมชน รวมถึงนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับฐานทุนทางวัฒนธรรม

4) กลุ่มหน่วยงานองค์กรภาคเอกชน ผู้ประกอบการร้านค้า บริษัท ห้างร้านต่าง ๆ จำนวน 10 ราย เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำงานการประกอบธุรกิจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรม และโอกาสในการพัฒนาองค์กรภาคเอกชนร่วมกับภาคประชาสังคมในพื้นที่

5) กลุ่มภาคประชาสังคมในท้องถิ่น เช่น นักวิจัยอิสระ ชมรมบางคล้าอยู่สุข ผู้ประกอบการร้านอาหาร โรงแรม ผู้ประกอบการขนส่ง พ่อค้า แม่ค้า ช่างฝีมือ ผู้ให้บริการทางวัฒนธรรม จำนวน 20 ราย เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาและยกระดับในการให้บริการ การดูแลนักท่องเที่ยวและการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเทศกาลวัฒนธรรม

6) กลุ่มบุคลากรทางการศึกษาที่สอนด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านสังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบางคล้า จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสุตะพิทยาคาร โรงเรียนบางคล้าพิทยาคม โรงเรียนเทศบาล 1 วัดแจ้ง และสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอบางคล้า (สกร.) จำนวน 13 คน เพื่อการมีส่วนร่วม

7) กลุ่มเครือข่ายภายนอกชุมชน ได้แก่ ท่องเที่ยวกีฬาจังหวัดฉะเชิงเทรา คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา สภาวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน 10 ราย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาทุนวัฒนธรรมในพื้นที่และนโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมและฟื้นฟูทุนวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่วิจัยคือ พื้นที่เขตเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ 3 เดือน มกราคม พ.ศ. 2567 ถึง วันที่ 2 เดือน มกราคม พ.ศ. 2568

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ระหว่างคณะนักวิจัยพร้อมด้วยภาคีเครือข่ายความร่วมมือเพื่อศึกษาสืบค้นประวัติศาสตร์และประเพณี สู่การฟื้นฟูคุณค่าบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ออกแบบกิจกรรมฟื้นฟูคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมสำหรับสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน สร้างสรรค์การฟื้นฟูเทศกาลทางวัฒนธรรม (Cultural Festival) สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพื้นที่ และวัดผลกระทบทางเศรษฐกิจ

และสังคมที่เกิดขึ้นจากการฟื้นฟูคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนในรูปแบบของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ โดยมีการนำผลการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและทุนทางวัฒนธรรมมากำหนดรูปแบบการสร้างสรรค์ฟื้นฟูเทศกาลทางวัฒนธรรม (Cultural Festival) ผ่านเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางคล้า และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบันสู่การฟื้นฟูเทศกาลสำคัญภายใต้แนวคิด “ฟื้นฟู สืบสาน สร้างสรรค์น่าอยู่”

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ เช่น นายกเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบล เจ้าหน้าที่หน่วยงานพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นและหน่วยงานองค์กรวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 ราย เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทุนวัฒนธรรมในการจัดงานเทศกาลและประเพณีที่สำคัญในชุมชน รวมถึงนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับฐานทุนทางวัฒนธรรม เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พลวัตและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนงานประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน ทุนวัฒนธรรมการผลิตสินค้า ศิลปะ วัฒนธรรม อาหาร การเกษตร เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีการประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และเครื่องมือที่ใช้ใน PAR ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการศึกษาเอกสาร ซึ่งทั้งหมดใช้เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมร่วมกันวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติ และสะท้อนผลเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบกับคำถามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วม โดยใช้ข้อมูลจากการสังเกต การประชุมกลุ่มย่อย การสนทนากลุ่ม และการปฏิบัติงานจริง เพื่อตีความปัญหา หาแนวทางแก้ไข และประเมินผลการเปลี่ยนแปลงเป็นรอบ ๆ (Cycle) ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์ก่อนลงมือระหว่างการปฏิบัติ หลังการปฏิบัติ เพื่อสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงและวางแผนรอบถัดไป

ผลการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการสร้างสรรค์การฟื้นฟูเทศกาลทางวัฒนธรรม (Cultural Festival) สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพื้นที่เทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จากการลงพื้นที่สร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนในการดำเนินโครงการวิจัย และการเก็บข้อมูลทุนวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลบางคล้า และได้ข้อสรุปทุนวัฒนธรรมความสำคัญของพื้นที่รวมถึงแนวทางการยกระดับทุนวัฒนธรรมและการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานไปสู่การจัดงานเทศกาลที่สำคัญของชุมชน เช่น งานเทศกาลสดุดีพระเจ้าตากสินมหาราช ร้อยเรียงเรื่องเล่าเมืองบางคล้าการฟื้นคุณค่าทุนทางวัฒนธรรมสู่การเพิ่มมูลค่าผ่านกระบวนการเศรษฐกิจสร้างสรรค์เทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เกิดจากความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและประชาชนในพื้นที่ ผ่านรูปแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่โดยใช้ฐานทุนทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สู่การเพิ่มมูลค่าผ่านกระบวนการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรูปแบบของเทศกาลทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยเริ่มจากการจัดเวทีระดมความคิดเห็นเพื่อสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมร่วมกับภาคีเครือข่าย จากนั้นร่วมกันสังเคราะห์ประเด็น

ประวัติศาสตร์เมืองบางคล้าเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยเน้นเรื่องประวัติศาสตร์ที่เป็นรากเหง้า รวมถึงการฟื้นฟูวัฒนธรรมเดิมสร้างเป็นเทศกาลและการฟื้นฟูสืบสานตำนานพระเจ้าตากสิน มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินบางคล้า ครั้งที่ 1 “พาคนบางคล้าเปิดบ้าน” และถนนคนเดินครั้งที่ 2 “เปิดบ้านคนบางคล้า” ณ ถนนไพบูลย์วัฒนา ร่วมกับ เทศบาลตำบลบางคล้า และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางคล้าจากผลการตอบรับของกิจกรรมดังกล่าวจึงนำมาสู่งานเทศกาลแสง สี เสียง สดุดีพระเจ้าตากสินมหาราช “ร้อยเรียงเรื่องเล่าเมืองบางคล้า” นอกจากนี้ทางทีมนักวิจัยยังได้ร่วมรายการสด The people show ทางช่อง ททบ.5 เพื่อร่วมกันประชาสัมพันธ์การจัดงานงานเทศกาล แสง สี เสียง “สดุดีพระเจ้าตากสินมหาราช ร้อยเรียงเรื่องเล่าเมืองบางคล้า” ที่จะมีขึ้นในวันที่ 28-29 ธันวาคม 2567 ณ อนุสรณ์สถานพระสถูปเจดีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ภายในงานมีกิจกรรมการแสดงแสง สี เสียง “สดุดีพระเจ้าตากสินมหาราช ร้อยเรียงเรื่องเล่าเมืองบางคล้า” ซึ่งภายในงานจะมีนิทรรศการประวัติศาสตร์และทุนทางวัฒนธรรมร้อยเรียงเรื่องเล่าเมืองบางคล้า มีการทำ Workshop มีผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเมืองบางคล้า อาทิ อาหารพื้นถิ่น ผลิตภัณฑ์ชุมชน การแสดงศิลปวัฒนธรรมของภาคีเครือข่ายในพื้นที่เมืองบางคล้ามีร้านค้าจำหน่าย และมีการแข่งขันมวยไทย งานเทศกาล แสง สี เสียง “สดุดีพระเจ้าตากสินมหาราช ร้อยเรียงเรื่องเล่าเมืองบางคล้า” เป็นละครประกอบแสง สี เสียง เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ที่ทรงกอบกู้เอกราชชาติไทยคืนสู่แผ่นดินสยาม ในการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง

นอกจากการแสดงแสง สี เสียงแล้ว ยังมีเรื่องราวนิทรรศการประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนบางคล้าและทุนทางวัฒนธรรมร้อยเรียงเรื่องเล่าเมืองบางคล้า มีผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของอำเภอบางคล้า อาทิ อาหารพื้นถิ่น เช่น แฮก๊็นโบราณบางคล้า ผักกาดแห้งตุ๋นโบราณ บะจ่างโบราณบางคล้า ขาหมูตุ๋นพะโล้ผักแห้ง มะม่วง มะพร้าว ส่วนผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ตะกร้าสาน หวายเทียม ไม้กวาด หมวกกุยเล้ย และผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรมีการออกบูธขนมไทยในสมัยอยุธยา ได้แก่ ขนมทองเอก ขนมดาราทอง ขนมเสน่ห์จันทร์ ขนมหินฝนทอง และมีการสาธิตการทำขนมช่อม่วง มีการแสดงศิลปวัฒนธรรม จากภาคีเครือข่ายในพื้นที่เทศบาลตำบลบางคล้า จากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนต่าง ๆ และกลุ่มนางรำในพื้นที่เทศบาลตำบลบางคล้า มีการแข่งขันมวยไทย จำนวน 13 คู่ ซึ่งในการจัดการแข่งขันมวยไทยนี้ ทางอำเภอบางคล้าได้จัดเป็นประจำทุกปี เนื่องในวันที่ระลึกสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วันที่ 28 ธันวาคม 2567 ณ บริเวณศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ทางเข้าอำเภอบางคล้า) แต่เนื่องด้วยปีนี้มีการจัดงานเทศกาลแสง สี เสียง สดุดีพระเจ้าตากสินมหาราช ร้อยเรียงเรื่องเล่าเมืองบางคล้า เวทีมวยจึงได้ย้ายมาจัดภายในงาน ณ บริเวณอนุสรณ์สถานพระสถูปเจดีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีการออกบูธสืบสานตำนานตะเกียงเจ้าพายุห์กระต่ายคู่ โดยประวัติความเป็นมาของตะเกียง ตรากระต่ายคู่บางคล้าเป็นตะเกียงหนึ่งเดียวในโลกที่ตีโลโก้ตรากระต่ายคู่ข้างถังทองเหลือง ผู้ผลิตเจ้าแรก คือ ห้างประมวลพันธ์ใช้ฮวด อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งกลุ่มอนุรักษ์ตะเกียงโบราณอยากให้ชาวฉะเชิงเทราและคนไทยทั่วประเทศได้รู้จักตะเกียงโบราณรุ่นเก่าที่สมัยก่อนใช้แทนไฟฟ้า

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น การจัดเวทีระดมความคิดเห็นของชุมชน การสังเกตพื้นที่จริง และการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์พบว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีบทบาทสำคัญต่อประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของพื้นที่ ทั้งในด้านการกอบกู้เอกราชและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ความศรัทธาและความภาคภูมิใจของประชาชนที่สืบทอดต่อกันมา จึงนำไปสู่การริเริ่มจัดงานเทศกาลสดุดีพระเจ้าตากสิน

เพื่อเทิดพระเกียรติ สืบสานประวัติศาสตร์ และสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การสร้างสรรค์เทศกาลทางวัฒนธรรม (Cultural Festival) สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพื้นที่เทศบาลตำบลบางคล้า โดยมีกลไกการนำความเชื่อ ความศรัทธา ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิตและภูมิปัญญามาบูรณาการเชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับการรำลึกถึงวีรกรรมของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เทศกาลทางวัฒนธรรมงานเทศกาล แสง สี เสียง “สดุดีพระเจ้าตากสินมหาราช ร้อยเรียงเรื่องเล่าเมืองบางคล้า” สอดคล้องกับ ศักดิ์ศิริ นันตะสุข และคณะ (2550) ได้ศึกษาโครงการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ผลการศึกษาพบว่า แนวทางยุทธศาสตร์การพึ่งพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ การปรับทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนการสร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมแบบแผนการปฏิบัติต่าง ๆ ของคนในพื้นที่ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องส่งเสริมให้มีนักวิจัยอยู่ในพื้นที่ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับ อาทิตย์ โชติวิริยวาณิชย์ และคณะ (2556) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหลวงพรต-ท่านเลี่ยมเขตลาดกระบังกรุงเทพมหานครเป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งให้ความสำคัญกับคนในชุมชนในการมีส่วนร่วมวิจัยกับนักพัฒนาและนักวิจัยที่เป็นคนภายนอกประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ คือ ความเข้มแข็งความสามัคคี ความร่วมมือกันในการทำกิจกรรมของชุมชนมีการดูแลสภาพแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชนมีโอกาสหารายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเป็นที่รู้จักในสังคม และทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องรวมทั้งการสนับสนุนจากเครือข่ายและหน่วยงานภายนอก ทั้งด้านงบประมาณและการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จึงทำให้ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง และยังสอดคล้องกับ ชนาภา เมธีเกรียงไกร (2559) ได้ศึกษากระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านแนวคิดเรื่องโครงสร้างครอบครัวแนวคิดด้านวัฒนธรรมและภาวะความทันสมัยผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ ส่วนใหญ่ยังคงยึดถือปฏิบัติตามประเพณีของบรรพบุรุษชาวจีน ซึ่งในแต่ละรุ่นมีวิถีการปฏิบัติที่แตกต่างกันและปรับตัวไปตามความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยมีปัจจัยด้านการผสมกลมกลืน การกลืนกลายทางวัฒนธรรมและภาวะความทันสมัยที่มีผลต่อความเชื่อ ค่านิยม การปฏิบัติและกระบวนการสืบทอดประเพณี แต่กระนั้นชุมชนตลาดบ้านใหม่ถือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางด้านวัฒนธรรมและความเป็นชาติพันธุ์จีน เหตุเพราะมีศาสนสถานจีนและหน่วยงานภาครัฐเป็นแกนหลักในการส่งเสริมด้านการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจของชาวชุมชนให้ดีขึ้นก่อให้เกิดแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เด่นชัด รวมถึงสืบสานและดำรงไว้ซึ่งประเพณีที่ดีงามของบรรพบุรุษชาวจีนสืบต่อไป อาจเป็นเพราะการสร้างสรรค์เทศกาลทางวัฒนธรรม (Cultural Festival) สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพื้นที่เป็นการนำเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมาจัดเป็นเทศกาล เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและกระตุ้น

เศรษฐกิจในพื้นที่ โดยเทศกาลนั้น ๆ จะต้องมีความโดดเด่นและน่าสนใจ เพื่อสร้างความแตกต่างและเป็นที่จดจำ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับชุมชนและยกระดับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของพื้นที่

การฟื้นฟูเทศกาลทางวัฒนธรรมในพื้นที่ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันอย่างยั่งยืน การจัดเทศกาลที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ประกอบการท้องถิ่น ไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์เอกลักษณ์วัฒนธรรม แต่ยังสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์และผลิตภัณฑ์เชิงนวัตกรรมในพื้นที่ เช่น การจัดงาน Pakk Taii Design Week ในจังหวัดสงขลา ประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นในปี 2023 สามารถดึงชุมชน ศิลปิน และผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วม สร้างรายได้และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่น (Wikipedia, 2025) เทศกาลวัฒนธรรมยังมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ด้วยการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ข้อมูลจาก UNESCO (2025) ระบุว่า เทศกาลทางวัฒนธรรมในหลายพื้นที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจหลายล้านดอลลาร์สหรัฐ และสร้างงานให้ชุมชนได้จำนวนมาก นอกจากนี้ การบูรณาการระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่นยังช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Scott (2006) และ Hesmondhalgh (2013) ที่เน้นความสำคัญของเครือข่ายสร้างสรรค์และการเชื่อมโยงวัฒนธรรม กับเศรษฐกิจในแง่ของนโยบาย การสนับสนุนจากภาครัฐ และองค์กรระหว่างประเทศ เช่น OECD (2023) และ British Council (2025) ชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมเทศกาลทางวัฒนธรรมภายใต้นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ช่วยเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและลด ความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ห่างไกล การมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดกิจกรรมที่เน้นเอกลักษณ์ท้องถิ่นยังเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เทศกาลเหล่านี้กลายเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ยั่งยืน การฟื้นฟูเทศกาลวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์จึงไม่ใช่เพียงการอนุรักษ์วัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่ ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างความคิดสร้างสรรค์ ความร่วมมือชุมชน และการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างสมดุลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Florida (2014) และ Throsby (2023) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และศิลปะควบคู่กับเศรษฐกิจสามารถสร้างคุณค่าเพิ่มให้พื้นที่อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ใช้ผลวิจัยเพื่อออกแบบกิจกรรมที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินผล สร้างความภาคภูมิใจและความร่วมมือในพื้นที่

2. สนับสนุนผู้ประกอบการสร้างสรรค์ท้องถิ่น นำผลวิจัยไปใช้ในการจัดเวิร์กช็อปหรือพื้นที่ทดลองสำหรับผู้ประกอบการ เพิ่มมูลค่าและนวัตกรรมของผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม

3. บูรณาการนโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐ ใช้ผลวิจัยเป็นแนวทางในการออกแบบนโยบายและงบประมาณเพื่อสนับสนุนเทศกาล ให้เกิดผลกระทบสูงสุดต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่

4. พัฒนาภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ของพื้นที่ ใช้ผลวิจัยเพื่อออกแบบกิจกรรมและประสบการณ์เทศกาลที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น ช่วยสร้างแบรนด์และดึงดูดนักท่องเที่ยว

5. ประเมินผลและปรับปรุงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง นำผลวิจัยไปพัฒนาระบบประเมินผลทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อปรับปรุงเทศกาลให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนสูงสุด

ดังนั้นการสร้างสรรค์การฟื้นฟูเทศกาลทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพื้นที่ผ่านรูปแบบเทศกาลทางวัฒนธรรม (Cultural Festival) รูปแบบของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ โดยมีการนำผลการศึกษา

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและทุนทางวัฒนธรรมมากำหนดรูปแบบการสร้างสรรค์ฟื้นฟูเทศกาล ทางวัฒนธรรม (Cultural Festival) ผ่านเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางคล้า และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบันสู่การฟื้นฟูเทศกาลสำคัญภายใต้แนวคิด “ฟื้นฟู สืบสาน สร้างสรรค์น่าอยู่” ควรจัดอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่องงานวิจัยครั้งต่อไปควรเจาะลึกบทบาทของชุมชนตั้งแต่การวางแผน การจัดกิจกรรม จนถึงการประเมินผล เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการสร้างความภาคภูมิใจและความร่วมมือในพื้นที่

2. ควรวิเคราะห์ผลกระทบต่อผู้ประกอบการสร้างสรรค์ท้องถิ่น ควรศึกษาอย่างละเอียดว่าการฟื้นฟูเทศกาลช่วยส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมและนวัตกรรมอย่างไร และผลต่อรายได้และการจ้างงานท้องถิ่น

3. ควรประเมินบทบาทนโยบายและการสนับสนุนภาครัฐงานวิจัยต่อไปควรสำรวจผลของนโยบายการลงทุน และงบประมาณที่สนับสนุนเทศกาลต่อความสำเร็จของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่

4. ควรศึกษาแนวทางการสร้างเอกลักษณ์พื้นที่และความยั่งยืน ควรเน้นการวิเคราะห์ว่าการออกแบบกิจกรรมสะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่นอย่างไร และการประเมินผลเชิงต่อเนื่องช่วยปรับปรุงกิจกรรมเพื่อความยั่งยืนได้อย่างไร

5. ควรเปรียบเทียบผลกระทบระหว่างพื้นที่หรือเทศกาลต่าง ๆ การวิจัยเปรียบเทียบหลายพื้นที่จะช่วยให้เข้าใจปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของการฟื้นฟูเทศกาลวัฒนธรรมต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

ชนาภา เมธีเกรียงไกร. (2559). **กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ดนุชา พิชยนันท์. (2565). **พลิกโฉมประเทศไทยก้าวไปด้วยกัน.** ค้นเมื่อ ตุลาคม 20, 2566, จาก https://global compact-th.com/news/detail/1159.

ประทีป เจริญพร. (2564). **ส่งเสริมวิถีชาวนาไทย-ปลูกวันแม่-เกี่ยววันพ่อนาย.** ค้นเมื่อ ตุลาคม 20, 2566, จาก https://www.facebook.com/SeuKlangDaily/posts/.

วิภา จิรภาไพศาล. (2565). **จังหวัดฉะเชิงเทรา มีที่มาอย่างไร? ชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่ พ.ศ. 1000.** ค้นเมื่อ ตุลาคม 20, 2567, จาก https://www.silpa-mag.com/.

ศักดิ์ศิริ นันตะสุข สมนึก ขวัญเมือง และ อาวุธ ปะเมโท. (2550). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร. (2548). **พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่มที่ 2 (พิมพ์ครั้งที่ 10).** กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2562). **การท่องเที่ยวโดยชุมชนบางคล้า เทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา.** ค้นเมื่อ ตุลาคม 20, 2567, จาก https://web.codi.or.th/.

อาทิตย์ โชติวิริยวาณิชย์ ปัญญา หมั่นเก็บ และ ทิพวรรณ ลิมังกูร. (2556). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหลวงพรต-ท่านเลี่ยม เขตลาดกระบัง. **วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, 31 (2),** 47-57.

Bo, N. S. W. (2025). OECD digital education outlook 2023: Towards an effective education ecosystem. **Hungarian Educational Research Journal, 15 (2),** 284-289.

British Council. (2025). **Strengthening UK Soft Power: Strategic Recommendations.** Retrieved from https://www.britishcouncil.org/research-insight/UKSPG-strategic-recommendations-2025.

Florida, R. (2014). The rise of the creative class--revisited: Revised and expanded. Basic books. Hesmondhalgh, D. (2013). **Why music matters.** New Jersey: John Wiley & Sons.

Organisation for Economic Co-operation and Development OECD. (2023). **Leveraging cultural and creative sectors for development in the European Union outermost regions (OECD Local Economic and Employment Development Papers No. 2023/21).** Paris: OECD.

Richards, G., and Wilson, J. (2006). Developing creativity in tourist experiences: **A solution to the serial reproduction of culture? Tourism Management, 27 (6),** 1209-1223.

Scott, A. J. (2006). Creative cities: Conceptual issues and policy questions. **Journal of Urban Affairs, 28 (1),** 1-17.

Throsby, D. (2023). **economics and Culture.** Cambridge: Cambridge university Press.

UNESCO. (2025). **Arts and culture festivals drive development – Yet remain underfunded.** Retrieved August 15, 2025, from http:// https://www.unesco.org/en/articles/unesco-report-arts-and-culture-festivals-drive-development-yet-remain-underfunded.

Wikipedia. (2025). **Pakk Taii Design Week.** ค้นเมื่อ สิงหาคม 15, 2568, จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Pakk_Taii_Design_Week.